

Прилог разматрању основа нове доктрине одбране СР Југославије

УДК 355.02(497.1)

Др *Милан Опачић*, пуковник

Разматрање и утврђивање неких основних опредељења нове доктрине одбране СР Југославије, приоритетно намеће потребу промишљања неких значајних обележја геополитичког и међународног окружења у којем се СР Југославија налази и у којем тежи да опстане и очува свој идентитет. Несумњиво је да је савремена међународна заједница већ „закорачила“ у фазу обликовања новог светског поретка, редистрибуције моћи и реструктурирања позиција и улога великих и регионалних сила, свих других држава и међународних, универзалних и регионалних организација. Налазећи се у таквом цивилизацијском амбијенту и припадајући, истовремено, региону југоисточне Европе – као зони контролисане нестабилности, коју ће, битно и дугорочно профилисати САД и НАТО, СР Југославија је објективно доведена у веома деликатну војно-политичку позицију, у којој постоје бројни нови извори могућег угрожавања њене безбедности. Све то нужно захтева савремен, крајње критички и, надасве, реалан приступ у доктринарном разматрању и утврђивању основних државних интереса, државних циљева и циљева одбране, а посебно у идентификацији наглашене, објективне одговорности и других основних делатности државе (а не само тзв. војне одбране) да делотворно остварују основне функције одбране СР Југославије у миру и у ратним условима.

Разматрање и утврђивање неких основних доктринарних опредељења и стратегије одбране сваке земље, па према томе и СР Југославије, изузетно је сложен и мукотрпан посао, који намеће потребу уважавања одређеног методолошког редоследа и проверених теоријских и концепцијских стандарда. То, пре свега, значи да се до ваљаних синтеза и одговора на нека значајна питања нове доктрине одбране СР Југославије не може доћи без методолошки, научно утемељених студија о реалним чиниоцима према којима се доктрина одбране нужно проверава и одређује. При томе је, наравно, неопходно ослободити се политичких стереотипа, наслеђених или нових идеолошких заблуда и предрасуда, телеолошког манира и фаталистички или емоционално „импрегниране“ свести. Речју, мора се чврсто стајати на тлу „голе“ стварности приликом утврђивања доктрине одбране СР Југославије у садашњем мобилизациј-

ском тренутку, јер би све друго водило у нови волунтаризам и спекулативни идеализам. Отуда се, при промишљању нове доктрине одбране СР Југославије као приоритетан задатак намеће потреба проницања у реални цивилизацијски амбијент којем СР Југославија припада и у којем тежи да опстане, тачније, утврђивања неких битних обележја њеног геополитичког и међународног окружења.

Нека значајна обележја окружења СР Југославије

Крајем осамдесетих и у првој половини деведесетих година, светска и југословенска литература обogaћена је мноштвом књига, монографија и чланака посвећених великим међународним променама које су из основа измениле геополитичку карту света, а које се често означавају као „тектонске“ или као „историјско цивилизацијска прекретница“. Постоје, међутим, и не мала размимоилажења и контроверзе у оценама суштине тих промена, односно изгледа будућности међународне заједнице, која се тим променама постепено одређује или већ сада наслуђује. Без поузданијих оцена тих промена свакако је немогуће промишљати место и позицију СР Југославије у свету којем припада и који је окружује.

Шта се то заправо догађа у глобалном и ужем, регионалном, геополитичком и међународном окружењу СР Југославије?

Да ли на „развалинама“ доскорашњег система биполарне равнотеже снага и релативно аутономне и билансирајуће позиције „трећег света“, израња тзв. нови међународни поредак, или је у питању „нови светски хаос у којем преовлађују насиље и право јачег?“¹ Да ли се то човечанство, сада, суочава са „порођајним мукама“ настајања „новог мултиполарног или полицентричног светског поретка и система колективне безбедности, заснованој на компромису интереса директоријума светских велесила,² или је реч о, како се тврди, већ сасвим препознатљивом „пентагоналном“ поретку, умногоме уобличеном управо кроз међународну интервенцију у југословенској кризи, коју креирају пет земаља тзв. „међународне контактне групе“ (САД, Русија, Велика Британија, Француска и Немачка)?³ Није ли ипак на међународној сцени „фарсична игра“ глобалног партнерства, односно настојања других, утицајних светских сила да у тој „игри“ артикулишу и очувају свој идентитет кроз повремено обуздавање иначе неопозивих амбиција једине преостале светске велесиле – САД, за светским господством на основама техно-информатичког монопола, преимућства неолибералног модела економије и ново-старог идеолошког реструктурирања и унификације међународне заједнице?

Тешко да се може наићи на макар једног озбиљног аналитичара савремених међународних односа који би оспорио тезу да се међуна-

¹ Др М. Зорић, *О стратегији националне одбране*, „Војно дело“, бр. 4-5/1996, стр. 86.

² Исто, стр. 86.

³ Др П. Симић, *Спољна политика СР Југославије: континуитет и промене*, „Војно дело“, бр. 2/1997, стр. 15.

родна заједница налази у фази коренитог реструктурирања позиција снага и односа међу државама и народима, односно настајања и профилисања „новог светског поретка“. Међутим, међу аналитичарима постоје бројне дилеме, размимоилажења и спорења око питања позиција креатора тог „новог светског поретка“, његових основних елемената и инструмената, односно средстава којима његови креатори теже да га институционализују и промовишу као једино рационално разрешење изазова савременог света, тј. као једино рационални избор његове будућности. У вези с тим, у САД преовладава уверење да им, према критеријуму атрибута укупне моћи које поседују и стечених заслуга у окончању „хладног рата“, припада неприкосновена лидерска улога у креирању „новог светског поретка“, мада и међу њиховим теоретичарима постоје неслагања око позиције појединих актера и улоге и значаја одређених елемената и инструмената у том поретку. Према схватању америчких „реалиста“, „моћ великих сила и хегемонизација САД треба да обезбеде неделиквентно понашање малих и других држава“.⁴ Том, доста тврдом схватању опонира нешто шире и флексибилније схватање америчког „неолибералног институционализма“, према којем се „противуречности у међународним односима могу контролисати активностима међународних институција на основу утврђених ‘правила игре’, односно активностима међународних организација универзалног и регионалног карактера, уз посебну улогу међународног права.“⁵ Међутим, и присталице тог схватања подразумевају да САД припада неоспорива главна улога у постављању „правила игре“, избору сасвим одређених универзалних и регионалних међународних организација, па и профилисању њиховог места и улоге у креирању новог међународног поретка.

Европска унија, после распада „реалсоцијализма“ у Источној Европи, налази се „разапета“ између остваривања жељеног темпа сопственог пројекта о савезу држава, с јединственом монетарном, безбедносном и спољном политиком, и снажног притиска и очекивања држава у транзицији, које управо у придруживању и прикључењу том савезу виде једини спас за своје руниране националне економије, чиме, објективно, доводе у питање реалност динамике, па и самих циљева пројекта Европске уније. Заправо, Европска унија је озбиљно „закорачила“ у раздобље трагања за својим стварним економским и политичким идентитетом.⁶ Међутим, не одустаје од амбиција да, ослањајући се на своје традиционалне вредности и везе са „Истоком“, па и земљама „трећег света“, себи прибави улогу равноправног партнера САД у креирању „новог светског поретка“. Реално, сада и у догледној будућности, Европска унија може највише рачунати на позицију хронично незадовољног „млађег партнера“ Сједињених Америчких Држава.

⁴ Опширније: П. Симић, *САД, Југославија и „нови светски поредак“*, „Међународна политика“, бр. 1007–8, Београд, 1997, стр. 10 и 31–32.

⁵ Исто.

⁶ У вези с тим, у Европској унији постоје бројне дилеме и отворена размимоилажења у погледу фазног остваривања монетарне уније, заједничке спољне политике, задржавања или напуштања консензуса у одлучивању, критеријума за придруживање, услова и темпа пријема нових чланица итд.

Русија је „растрзана“ између уверења о сопственој геополитичкој величини и неокрњеној нуклеарној моћи и немоћи да заустави ерозију борбене способности и угледа својих оружаних снага, даље рунирање својих економских ресурса и дегенерисање правне државе и социјалне структуре. Њено пригушено немирење због безнадежног „каскања“ за иницијативом САД и упорно настојање да се наметне као равноправан партнер у креирању „новог светског поретка“, реално и за дуже време, може Русији обезбедити, највише, позицију необавезног или *ad hoc* „млађег партнера“.

Економски моћна групација Азијско-пацифичког региона, посебно Јапан и Кина, преокупирана је, пре свега, повезивањем својих економских ресурса и пенетрацијом свог присуства и утицаја на светске тржишне токове. Испољавајући упадљиву резервисаност према политичком ривалству евро-атлантских партнера и између њих и Русије, та групација земаља задржава извесну аутономну позицију утицаја на главне креаторе „новог светског поретка“, али с пригушеним уверењем да „време“ тог цивилизацијског круга тек долази.

Не може се занемарити ни сасвим специфична аутономна и веома агресивна улога Организације исламске конференције, која, управо на противуречју и сукобу интереса главних актера светске политике, традиционалну политичку разједињеност исламских земаља све успешније каналише и усмерава ка опструкцији и дегенерисању позитивних токова и акција међународне заједнице на основама чистог, теолошког концепта моноконфесионог (исламског) тоталитаризма.⁷ Такав концепт уређења света, који је у визији институционалног обликовања тзв. Групе Д-8⁸ добио још препознатљивије обресе, можда за сада заслужује само утопијску квалификацију, па и иронични коментар, али се нипошто не може игнорисати као латентни изазов тог дела света алтернативи коју нуде главни креатори „новог светског поретка“.

Упоредо с амбивалентним процесом свеевропске интеграције и снажног економског успона и повезивања привреда држава Азијско-пацифичког региона одвија се процес политичке и економске маргинализације несврстаних земаља и других земаља у развоју, растакања и деградације њихових економских ресурса и безнадежног дегенерисања њихових политичких и социјалних структура. Отуда није необично што тај део света стално изнова потреса настајање нових и обнављање старих локалних и регионалних криза, грађанских, међуетничких и међуверских оружаних сукоба, државног корупционизма и међународног тероризма, који се „преливају“ и повремено дестабилизују и регионе развијеног дела света.

⁷ Опширније: М. Јевтић, *Међународне претпоставке исламске трансформације у Босни и Херцеговини*, „Војно дело“, бр. 1-2, 1993, стр. 133-154.

⁸ Ради се о замисли, коју је официјелно обзнанио Неџметин Ербакан, донедавни премијер Турске (који је уједно и лидер водеће Исламске партије просперитета), на скупу одржаном почетком 1997. године у Анкари, којем су, поред домаћина, присуствовали и државници још седам најмногољуднијих муслиманских земаља – Индонезије, Малезије, Пакистана, Бангладеша, Ирана, Ирака, Египта и Нигерије, у којима живи око 750.000.000 или око три четвртине укупног муслиманског становништва у свету.

Неспорно је, такође, да се интереси главних актера и претендената на партнерство у креирању „новог светског поретка“ сукобљавају и око утврђивања места и улоге међународних организација (универзалне и регионалне), па и међународног права у таквом поретку. Ослањајући се на основно схватање да „после колапса империјалног комунизма и хладног рата Уједињеним нацијама треба 'удахнути нови живот', како унутрашњим организационим реформама, тако и новим одговорностима које треба да добију у глобалном систему“,⁹ САД имају амбицију да и унутрашње реформе и нове одговорности Светске организације каналишу и инструментализују према мерилима својих глобалних циљева и интереса. У вези с тим, видљиво је и њихово изразито агресивно настојање да, акумулацијом и трансформисањем улоге и одговорности Савета безбедности, том телу Уједињених нација обезбеде позицију својеврсне светске владе¹⁰ и, коришћењем насталих промена односа снага и моћи свога утицаја,¹¹ претворе Светску организацију у обичну трансмисију своје спољнополитичке стратегије.

Таквом настојању САД, због специфичних разлога и на различит начин, супротстављају се Русија, Кина, па и Француска, при чему, наравно, ниједна од њих не доводи у питање задржавање свих предности које произилазе из њиховог привилегованог положаја у Савету безбедности (право „вета“, пре свега), чиме, посредно, потхрањују амбиције Сједињених Држава. Шта више, све оне, укључујући и Велику Британију, потписнице су Декларације усвојене на Првом самиту држава чланица Савета безбедности УН, одржаном крајем јануара 1992, којом је обзнањена њихова сагласност о потреби развоја тзв. *превентивне дипломатије*, којом ће се, наводно, потврђивати на делу приврженост колективној безбедности, стварању и чувању мира, разоружању и контроли оружја, као и стварању глобалног система међународних односа.¹² Опредељењем за превентивну дипломатију, сталне чланице Савета безбедности су фактички реafirмисале идеју о „предупређивању рата и неких његових могућих облика“ и, за разлику од пређашњег стања,¹³ легализовале „право на превентивну интервенцију“ као ново начело односа Уједињених нација према својим чланицама, па и државама које то нису, изузимајући наравно њих саме – сталне чланице Савета безбедности.

⁹ М. Стојковић, *Промене у међународним односима и „нови светски поредак“*, Војно дело“, бр. 1–2 1993. стр. 44.

¹⁰ Исто, стр. 52.

¹¹ Неспорно је да од оснивања УН САД остварују доминантан политички, економски и финансијски утицај на рад те универзалне организације. Посебно је значајан пресудни утицај САД на избор генералног секретара УН (на пример, нови генерални секретар Кофи Анан, дипломата из Гане, њихов је човек), на формирање „гласачке машине“ у УН, на финансирање активности УН (са 25 одсто учешћа у буџету УН), Светске банке, Међународног монетарног фонда и других агенција Уједињених нација.

¹² М. Стојковић, исто, стр. 45.

¹³ Раније је, сагласно чл. 39–42. Повеље УН (односно Глави VII Повеље) и чувеној резолуцији „Уједињени за мир“, из 1950. године, Савет безбедности интервенисао мировним снагама УН и другим колективним мерама против држава које су својим акцијама извршиле „акт агесије, нарушење или повреду мира“, дакле увек *post festum* а не *apriori*, односно превентивно.

Стварни смисао превентивне дипломатије, односно „права на превентивну интервенцију“, јесте веома широко и неограничено овлашћење сталних чланица Савета безбедности¹⁴ да, уколико оцене да збивања у некој држави (искључујући наравно њих саме) могу да угрозе мир и стабилност у геополитичком простору у којем се налазе, колективним мерама УН (политичко-дипломатске, економске санкције и војна принуда) обезбеђују „неделиквентно“ понашање такве државе. Није реч, дакле, о интервенцији колективним мерама УН против државе која је својим поступцима већ извела акт агресије или повреду мира и безбедности друге државе (или других држава), већ о интервенцији у унутрашње послове, односно збивања једне државе већ тада *када се оцени да она могу да угрозе мир и безбедност у региону*. Пример разрешавања случаја југословенске кризе од 1991. године до сада први је, али довољно индикативан наговештај будућих односа Савета безбедности УН, тачније његових најутицајнијих сталних чланица, према другим, а посебно малим државама. Будући да изван геополитичког простора или сфера интереса САД, осталих сталних чланица Савета безбедности и нових претендентата на тај статус¹⁵ готово и нема „безначајних“ држава, јасно је да је свако инсистирање земаља „трећег света“ на реafirмисању изворних начела и циљева Повеље УН и других универзалних декларација УН¹⁶ бесмислено и унапред осуђено на неуспех. Због такве тенденције схватања о унутрашњим сукобима (или грађанским ратовима) у малим државама, о поштовању суверенитета, равноправности, немешању у унутрашње послове и другим начелима Повеље УН и међународног права попримају сасвим другачије, релативно значење у односу на оно које до недавно није довођено у питање.

Налазећи упориште у објективним међународним околностима и радикално измењеном односу реалне моћи, Северноатлантски пакт наводно на плими агресивних национализама, међународног тероризма и угрожавања демократије и људских права, налази нове аргументе за рационализацију, не само сопственог опстојања него и свог даљег снажења, па и наметања као једине ефективне полуге и гаранта система свеевропске безбедности. При томе се програм „Партнерство за мир“, који се прокламованом идејом „ширења на Исток“ нуди независним европским државама као привремени „безбедносни кишобран“, појављује, у ствари, као пробна и „успутна“ фаза војностратешког преобли-

¹⁴ Формално, то овлашћење сталних чланица Савета безбедности може бити ограничено правом најмање седам до десет несталних чланица да својим гласовима спрече доношење одлуке о „превентивној интервенцији“. Међутим, супротстављање тих чланица сталним чланицама Савета безбедности у пракси је готово незамисливо и сматра се само теоријском могућношћу.

¹⁵ Мисли се, пре свега, на Немачку и Јапан, као најозбиљније кандидате од неколико претендентата на статус сталних чланова.

¹⁶ Мисли се на Декларацију УН о принципима међународног права о пријатељским односима и сарадњи између држава из 1970. Декларације о успостављању новог међународног економског поретка из 1974. године и на неке друге декларације УН које су својевремено изазивале велику пажњу и симпатије политичара и научника, а сада су потпуно заборављене.

ковања реалне структуре моћи и односа снага у Европи, трансформације, развоја и прерастања Северноатлантске алијансе у једини институционализовани оквир европске безбедности под лидерством Сједињених Америчких Држава.¹⁷ Амбиције тог моћног савеза се, наравно, не заустављају само на томе.

С ослонцем на реално измењени однос снага у Уједињеним нацијама, али и на одредбе Главе VIII Повеље УН,¹⁸ НАТО нуди своје услуге Уједињеним нацијама као „спасоносну формулу“ заштите међународне безбедности, тј. очувања (тачније, наметања) мира употребом мултинационалних (његових) снага где год мир буде угрожен и кад то од њега затражи Савет безбедности Уједињених нација. Случајеви казненоекспедиционе улоге коалиционих снага под командом НАТО-а и САД приликом окончања агресије Ирака на Кувајт 1991. и удара по територији, војним циљевима и становништву Републике Српске 1994. и 1995. године, без обзира на неке битне разлике између тих догађаја, били су, заправо, опитни полигони за тестирање нове улоге тог моћног савеза, за верификацију делотворности инструментарија којим располаже, и наравно, аргумента о његовој неопходности Уједињеним нацијама. Реч је, заправо, о амбицији Северноатлантског савеза да приграби улогу јединог институционалног оквира за остваривање мира и међународне безбедности над фасадом Савета безбедности, односно икључивог инструмента и гаранта заштите интереса и стабилности „новог светског поретка“, тачније ширења и заштите интереса и вредности¹⁹ главних (западних) креатора тог поретка под неоспорним лидерством Сједињених Америчких Држава.

Опирање Француске таквим глобалним амбицијама Северноатлантског савеза, мотивисано је њеном релативно аутономном геостратегијском позицијом²⁰ и другачијом визијом трансформације и структуре система свеевропске безбедности, примерених потребама Европе,²¹ чиме се, наравно, не доводи у питање замисао о глобалној пенетрацији тог моћног савеза, нити оспорава лидерство Сједињених Држава.

¹⁷ Опширније: Д. Николиш, *Дебата у САД о идентитету и будућој улози НАТО-а и САД у Европи*, „Војно дело“, бр. 2, 1997, стр. 50–57.

¹⁸ У вези с тим, посебно су значајни чл. 52. и 53. Повеље УН, којима се допушта формирање „регионалних споразума или установа ради одржавања међународног мира и безбедности“, па и могућност да се Савет безбедности, кад то затраже, користи њима „ради спровођења принудне мере која се предузима по његовом налогу“.

¹⁹ Према схватању америчких и НАТО стратега и аналитичара, појам безбедности, поред класичног значења, подразумева и приврженост демократији, људским правима, слободи и трговини, па чак и слободи медија.

²⁰ Познато је, наиме, да је Француска 1967. године, у време Де Гола, иступила из војне структуре НАТО-а, определила се за развој властите стратешко-нуклеарне стратегије одвраћања и још увек није затражила обнову чланства у војној структури НАТО-а.

²¹ У том смислу Француска посебно инсистира на ревитализацији и значајнијој улози Западноевропске уније и њених снага (по угледу на већ формирану Француско-немачки „Еврокорпус“), на преузимање Команде НАТО за Јужну Европу од Американаца и на пажљивим респектовању стратешке позиције и интереса Русије.

Супротстављање Русије глобалној пенетрацији Северноатлантске алијансе, без обзира на заснованост и озбиљност аргумената којима се она оправдава,²² за сада изазива само благонаклоно разумевање Кине и мањег броја европских земаља, што може успорити, али не и зауставити већ покренути „замајац“ војностратешког преобликовања Европе. Истовремено, залагање Русије да, уместо НАТО-а, већ постојећи, институционални оквир Конференције о европској безбедности (КЕБС) постане основ за конституисање јединственог система европске безбедности не наилази на значајнију подршку међу европским државама. Шта више, потписивањем Споразума о сарадњи са НАТО-ом (27. маја у Паризу) Русија је само незнатно ублажила сопствена безбедносна искушења и изазове, али се фактички помирила и формално признала стварање нове војностратегијске и безбедносне конфигурације Европе и стожерне позиције Северноатлантског савеза.

Сва значајна обележја ширег међународног окружења СР Југославије снажно су утицала и на обликовање њеног ужег геополитичког окружења, мада је оно пресудно одређено током и исходом међунационалних оружаних сукоба на простору претходне Југославије, сукобљеним интересима и нерешеним проблемима у односима СР Југославије са државама из непосредног и ширег суседства, а посебно са државама на територији претходне Југославије насталим сецесијом. Наиме, већ на самом почетку међунационалних оружаних конфликта на тлу претходне Југославије државе настале сецесијом бивших југословенских република успеле су да задобију наклоност већег дела међународне заједнице, па и међународноправно признање, ослањајући се управо на расположење најутицајнијих чинилаца из глобалног окружења да разбијање СФР Југославије подрже по сваку цену.²³ Истовремено, СР Југославија је, упавши у „жрвањ“ бескрупулозних информативних манипулација и пропагандног рата мас-медијских центара моћи,²⁴ стављена под режим неправедних, свеобухватних политичких и економских санкција Савета безбедности УН и издвојена у „карантин“, односно екскомуници-

²² У вези с тим Русија стално наглашава два кључна аргумента: прво, да је распуштањем Варшавског уговора нестао суштински, стратешки разлог за даље постојање и функционисање НАТО-а и, друго, да ширење НАТО-а до самих граница Русије објективно значи успостављање „нове“ поделе Европе и прети дестабилизацији саме Русије и заустављању процеса демократизације у њој.

²³ Под том „ценом“ се, поред осталог, подразумевало: охрабривање и одобравање нелегалних, једностраних аката сецесије; оспоравање бившој ЈНА да обавља уставну обавезу одбране суверености и територијалне целокупности државе; фамозна замена начела самоопредељења народа принципом самоопредељења републичких ентитета; санкционисање административних као међународно признатих државних граница, и друго.

²⁴ Мисли се, пре свега, на информативно-пропагандне конструкције, злоупотребе и манипулације светским јавним мњењем (поводом злочина над становништвом у ул. Васе Мискин, и пијаци „Маркале“ у Сарајеву, наводних српских „концентрационих логора“ за муслимане итд.) којима су Срби и СР Југославија сатанизовани и проглашавани „агресорима“, због чега су СР Југославији и уведене санкције, да би се касније открило да је реч о ординарним медијским преварама.

рана из међународне заједнице. Потписивањем Дејтонско-париског мировног споразума²⁵ формално је означено окончање оружаних сукоба на простору претходне Југославије и санкционисано ратом изведено етничко прекомпоновање Хрватске и Босне и Херцеговине, а међународне санкције СР Југославији су суспендоване крајем 1995, да би годину дана касније (Резолуцијом 1074 Савета безбедности УН, од 1. октобра 1996) и формално биле укинуте.

Чињеница је, међутим, да је поновно и потпуно реинтегрисање СР Југославије у међународну заједницу „замрзнуто“ до уклањања тзв. спољњег зида санкција, које нису легализоване ни једним међународним документом, односно одложено је до испуњења неких услова које су најмоћнији светски чиниоци наметнули СР Југославији, али не и верификовали официјелним међународних документом. При том се, наравно, не мисли на услов који се односи на потпуно и безусловно испуњавање обавеза из Дејтонског мировног споразума, које је СР Југославија својом слободном вољом прихватила и веома савесно и доследно испуњава, што нико из њеног међународног окружења и не пориче. Не мисли се ни на услов који се тиче нормализације и регулисања односа са „новим“ и „старим“ суседима, па и са државама југоисточне Европе у оквиру концепта „регионалних приступа“ Европске уније²⁶ и америчке „Иницијативе за сарадњу у југоисточној Европи“²⁷ за шта се СР Југославија на одговарајући начин залагала и пре него што су јој санкције скинуте и обзнањени наведени пројекти сарадње. Мисли се, пре свега, на услов који се односи на обавезу СР Југославије да приступи реконструкцији свог политичког и привредног система према преовлађујућим (западним) стандардима демократије, људских и мањинских права, слободе штампе и либералне тржишне економије, који није садржан ни у једном официјелном документу чији је потписник СР Југославија, али јој се полузванично и континуирано намеће према формули „узми или остави“. У сваком случају, извесно је да је престанак међународне изолације СР Југославије и њен повратак у међународну заједницу са статусом сувереног и равноправног партнера најдиректније везан одно-

²⁵ Општи оквирни споразум о миру у Босни и Херцеговини парафиран је 21. новембра у Дејтону (Охајо – САД), а свечано потписан у Паризу 14. децембра исте, 1995, године. Текст овог дејтонско-париског (или, скраћено, Дејтонског мировног споразума) видети у: М. Павловић, Н. Поповић, *Сецесија у режији великих сила*, ИЦР – Институт за политичке студије, Београд, 1996, стр. 403–466.

²⁶ Одлуком Савета министара Европске уније, од 28. октобра 1996, лансиран је „регионални приступ“ унапређивања, пре свега економске сарадње, а преко тога и решавање отворених проблема и стабилизације читавог региона, који би се односио на све бивше југословенске републике (изузев Словеније) и Албанију.

²⁷ Иницијатива за сарадњу у југоисточној Европи – SECI (Southeastern Cooperative Initiative) заправо је предлог о развоју мреже мултилатералних облика сарадње у области инфраструктуре, енергетике, телекомуникација и слободе протока роба, капитала и људи, који су од средине 1996. године формулисале САД, а према којима би у сарадњу биле укључене све бивше југословенске републике, као и Мађарска, Румунија, Молдавија, Бугарска, Турска, Грчка, Албанија и СР Југославија, односно регион на којем живи око 150 милиона становника.

сом глобалног међународног окружења према њој, тачније слободном оценом главних политичких креатора тог окружења о „подобности“ СР Југославије са становишта удољовања условима на које се она само-обавезала али и условима који су јој наметнути. Први се, свакако, односи на односе СР Југославије према свом ужем, регионалном окружењу, односно према непосредном и ширем суседству, а други се тичу њеног унутрашњег уређења и реконструкције. У вези с тим, мора се узимати у обзир чињеница да су у државама у непосредном, па и ширем суседству суштински промењена унутрашња и спољнополитичка одређења, геополитичке и војно-политичке позиције и, наравно, интереси према СР Југославији, што ће утицати на динамику нормализације и регулисања њених односа са тим државама, па и на ширину и степен стабилности тих односа.

Тешко је и незахвално прогнозировать динамику и обим нормализације и регулисања односа између СР Југославије и „старих“ и „нових“ суседа управо због њихових значајно другачијих геополитичких и војно-политичких позиција и измењених интереса према СР Југославији (најважније чињенице и оцене тих питања наведене су у већ објављеним анализама неких еминентних југословенских теоретичара).²⁸ Такође, веома је тешко предвиђати динамику и достизање „пожељних“ стандарда и нивоа унутрашње политичке и привредне реконструкције СР Југославије који би „задовољили очекивања“ главних креатора „спољњег зида санкција“, од којих пресудно зависи реинтегрисање СР Југославије у међународну заједницу, у садашњим условима радикалне поларизације главних унутрашњих политичких снага. Сигурно је да ће ток и исход тих процеса показати да ли је у декларисаној заинтересованости најутицајнијих чинилаца глобалног међународног и ужег, регионалног окружења СР Југославије за безбедним и трајно стабилним регионом југоисточне Европе²⁹ реч о обмани и заблуди, или је у питању процес својеврсног преобликовања читавог тог подручја у зону контролисане нестабилности, а уједно и „алибија“ и дугорочног амбијента за потврђивање нове, глобалне улоге Северноатлантског савеза и његовог лидера.

О војно-политичком положају и облицима угрожавања безбедности Савезне Републике Југославије

Основна обележја глобалног, међународног и ужег, регионалног окружења СРЈ упућују на утисак да је њен војно-политички положај неупоредиво сложенији и знатно неповољнији од војно-политичке позиције претходне Југославије. У вези с тим, прво треба узимати у обзир чињеницу да су смањене територијалне размере и демографски потен-

²⁸ Корисне чињенице и веома сажете и суптилне опсервације и оцене односа СР Југославије и „нових“ и „старих“ суседа, о приоритетима, принципима и могућностима реинтегрисања СР Југославије у Европу и међународну заједницу, видети: П. Симић, *Спољна политика СР Југославије: континуитет и промене*, исто, стр. 10.

²⁹ Опширније: М. Стојковић, *исто*, стр. 49–50.

цијали СР Југославије,³⁰ проширене су спољне границе,³¹ сужена је геостратегијска дубина територије³² а, за дуже време, смањен је и демографски извор попуне Војске и других сегмената система одбране.³³ Значајно је измењено непосредно и шире суседство СР Југославије, а у односима са неким суседним државама заоштрени су стари и отворени нови политички проблеми, али и погоршани међународни услови за равноправан третман њених интереса у решавању тих проблема. То се, пре свега, односи на „старог“ суседа Албанију, Турску, као државу из ширег суседства, и „нове“ суседе Хрватску и Босну и Херцеговину. Готово је сасвим сигурно да ће односи СР Југославије са Албанијом и Турском дугорочно бити оптерећени доследношћу и интензитетом њихових претензија да решавање проблема статуса албанске националне мањине на Косову и Метохији, положаја муслимана у Рашкој области и конституисања Уније Босне и Херцеговине као сложене, мултиетничке и мултиконфесионалне државне творевине (са два посебна државна ентитета – Републиком Српском и Федерацијом БиХ) опструирају подстицањем сепаратистичких тежњи, односно решења изван легалних, легитимних и међународним споразумима признатих оквира и стандарда. Односе са Хрватском ће, такође, дугорочно, оптерећивати проблем Превлаке,³⁴ (не)поштовање међународносанкционисаног статуса српског народа у источној Славонији, Барањи и западном Срему,³⁵ и проблем решавања статуса, односно повратка више од 350.000 српских избеглица из Крајине. Такође је извесно да ће понашање Хрватске према Федерацији, па и Унији Босне и Херцеговине у целини, и понашање Федерације БиХ према српском државном ентитету, односно степен њиховог уважавања међународно признатог, равноправног и аутономног статуса Републике Српске у оквиру Уније БиХ, у скла-

³⁰ Савезна Република Југославија заузима 102.350 km² или 40 одсто површине претходне Југославије (255.804 km²), а има 11.101.833 становника или око 46 одсто укупног становништва претходне Југославије (23.901.800).

³¹ Укупна дужина међународно признатих граница СР Југославије износи 2.751.266 km, од чега на границе према „новим“ суседима отпада 1.196.031 km или 43,47 одсто, на границе према „старим“ суседима 1.411.723 km или 50,59 а на границе на мору 153.472 km или 5,58 одсто.

³² Геостратегијска дубина територије СРЈ на најширем делу, од Билећког језера до Сребрне главе (на Старој планини, јужно од Димитровграда), износи око 370 km, а на најужем делу, од Бачке Паланке до Јаше Томића, свега 97 km.

³³ Мисли се, заправо, на то да ће демографски извор попуне Војске и других сегмената система одбране земље, дугорочно и реално, због неодазивања Албанаца и дела муслимана из Рашке области на регрутацију и војну обавезу бити значајно мањи у односу на објективну структуру демографског потенцијала из које се та попуна обавља.

³⁴ О том проблему опширније: Г. Милорадовић, *Чија је Превлака?*, „Војноисторијски гласник“, бр. 1-2, 1996, стр. 253-276.

³⁵ Према тзв. Ердутском споразуму из 1995. године и „Писму о намерама Хрватске“, из 1996. године, које је Савет безбедности УН санкционисао, предвиђа се да се то подручје, после прелазног периода управе Привремене администрације УН (УНТАЕС), реинтегрише у састав Хрватске, и да се српском становништву обезбеде културна аутономија, локална самоуправа и одговарајућа заступљеност у регионалним и државним органима власти.

ду са Дејтонским мировним споразумом³⁶ бити значајан и дугорочан тест њихових односа са СР Југославијом.

Што се тиче проблема односа са том групом држава, међународна заједница је неким од њих оспорила карактер међудржавних проблема, а СР Југославији је признала међународноправну легитимност, док је за остале утврдила релативно повољне политичко-правне основе, равноправан третман страна, па и уважавање интереса СР Југославије. Међутим, и поред тога, нормализацију и регулисање односа СР Југославије са тим државама пратиће многа противуречја и неизвесности. Они, пре свега, произилазе из наметнуте динамике нормализације тих односа и везивања уклањања „спољњег зида“ санкција великим делом управо за те односе, па због тога СР Југославија има много више разлога, него ти њени суседи, да жури, али и да избегне, по сваку цену, интернационализацију проблема који су признати као њена унутрашња ствар (проблем албанске мањине на Косову и Метохији и муслимана у Рашкој).³⁷ Несумњиво, највеће неизвесности произилазе из знатно повољнијег третмана тих држава (за разлику од СР Југославије) код најутицајнијих међународних чинилаца,³⁸ који им у разрешавању спорова са СР Југославијом обезбеђује повољније почетне позиције, интернационализацију, па и арбитарна и неправична решења на штету интереса СР Југославије.

У односима СР Југославије са Мађарском, као „старим“ суседом, и Словенијом и Аустријом, као државама из ширег суседства (од којих је Аустрија и зачетник сецесионистичког „колапса“ претходне Југославије), вероватно неће међународна заједница наметнути темпо нормализације, мада се и при решавању неких спорова са Словенијом и Мађарском³⁹ не може искључити интернационализација, везивање за уклањање „спољњег зида“ санкција према СР Југославији, па и арбитражање. Ако се, уз то, узме у обзир чињеница да ће односи са том групом држава бити дугорочно оптерећени непосредним „заслугама“ и охрабривањем насилне сецесије претходне Југославије, те да оне код најутицајнијих међународних чинилаца уживају знатно повољнији трет-

³⁶ Федерацији БиХ и Републици Српској признато је Дејтонским споразумом једнако право на успостављање „специјалних односа“ са Хрватском, односно СР Југославијом, што је Република Српска потписивањем споразума са СР Југославијом, од 28. фебруара 1997, већ остварила.

³⁷ Мисли се на питања везана за положај албанске националне мањине на Косову и Метохији и муслимана у Рашкој, који се сматрају унутрашњом ствари СР Југославије.

³⁸ Пре свега, мисли се на чињеницу да је Турска чланица НАТО-а и уговором о царинској унији везана за Европску унију, да је Албанија чланица споразума „Партнерство за мир“ и да све те државе, укључујући Хрватску и БиХ, своје дугорочне спољнополитичке амбиције везују за приступање Европској унији и Северноатлантском савезу.

³⁹ Мисли се на готово континуирано подгревање интереса Мађарске за „ексклузивним“ статусом мађарске националне мањине у Војводини, што међународна заједница иначе признаје као унутрашњу ствар СР Југославије, и на проблем сукцесије (са Словенијом и свим другим, бившим југословенским републикама), у чијем решавању међународна заједница већ посредује (преко чувене Сер-Вотсонове комисије), али за сада још увек избегава арбитражање.

ман од СР Југославије⁴⁰ није тешко предвидети да ће интернационализација и арбитарно решавање било којег спора са тим државама готово сигурно бити на штету интереса СР Југославије.

За разлику од претходне две групе суседних земаља, односе СР Југославије са „старим“ суседима Румунијом и Бугарском, „новим“ суседом Македонијом и државама из ширег суседства – Грчком и Италијом, не оптерећује ниједан озбиљнији политички проблем,⁴¹ што ће значајно олакшати и опредељивати динамику, ширину, па и степен стабилности њихових билатералних односа. Не сме се занемарити да постоје, сада само пригушене, али не и напуштене, историјске претензије Италије да влада Јадраном у целини, и да у вези с тим негује традиционалну „италијанску везу“ са делом националних сепаратистичких „зеленашких“ кругова Црне Горе, које су потенцијално извориште сукоба интереса и дестабилизације односа између те државе и СР Југославије. Чињеница је, међутим, да су релативно, објективно и непристрасно понашање свих тих суседа (укључујући и Италију) у току разрешавања југословенске кризе, традиционалне везе и комплементарност њихових комуникацијских, саобраћајних и економских интереса⁴² довољно поуздана основа за дугорочан и стабилан развој односа са СР Југославијом. При томе се, наравно, не сме занемарити да би настајање било каквог озбиљнијег политичког спора са СР Југославијом сваку од тих држава, због њихове геополитичке позиције,⁴³ реално могло довести у повољнији међународни положај, а преко интернационализације таквог спора и до арбитража на штету интереса СР Југославије.

После завршетка „хладног рата“ и распада Источног блока престала је заинтересованост главних креатора новог европског и светског поретка за стварање и очување новог „стратешког бафера“ на простору претходне Југославије.⁴⁴ Управо је то био један од основних разлога да се, у време насилне сецесије и оружаних сукоба на простору претходне

⁴⁰ Чињеница је, наиме, да је Аустрија чланица Европске уније, да су све три државе чланице споразума „Партнерство за мир“, да су Мађарска и Словенија већ придружене чланице Европске уније и, истовремено, у ужем кругу тзв. држава у транзицији – кандидата за пријем у пуноправно чланство НАТО-а и Европске уније.

⁴¹ На пример, очекује се да ће једини проблем разграничења са Македонијом, који је та бивша југословенска република отворила поводом наводно неколико спорних енклава („Шупино брдо“, манастир Прохор Пчињски, део Горе на Шари), бити решен у обостраном интересу већ током 1997. године.

⁴² Заједничка експлоатација пловидбеног система Дунава са Румунијом, везаност тих земаља за главни транзитни коридор између Западне Европе и Блиског истока, традиционална упућеност привреде Македоније на југословенско тржиште (око 60 одсто увоза и извоза) и коришћење компаративних предности економске сарадње са Грчком и Италијом (пре рата, она је била трећи по значају економски партнер), које су, уз то, и чланице Европске уније, само су неки од показатеља значаја развоја односа са тим суседним државама.

⁴³ Мисли се на то да су Грчка и Италија чланице НАТО-а и Европске уније, а да су Румунија, Бугарска и Македонија чланице споразума „Партнерство за мир“ и, уједно, дугорочно опредељене за приступање НАТО-у и Европској унији.

⁴⁴ Опширније: П. Симић, *Спољна политика СР Југославије: континуитет и промене*, исто, стр. 10.

Југославије, супротставе интереси најутицајнијих чинилаца Запада интересима СР Југославије, па је доживљени епилог био готово неизбежан. Опирање Русије намерама западних сила, мотивисано пре свега њеним геостратешким разлозима и традиционално-историјским везама са српским народом, тешко да значајније може да утиче на модификовање њиховог односа према СР Југославији. Шта више, СР Југославији је искључивањем из свих значајнијих међународних институција (ОУН, ОЕБС, Светска банка, Међународни монетарни фонд, Светска трговинска организација итд.), готово онемогућен сваки „маневарски простор“, а њено поновно укључивање у те институције, на основу признатог међународноправног континуитета са претходном Југославијом, објективно је препуштено арбитрарним оценама управо најмоћнијих западних сила.

Поређење квантитативних величина оружаних снага и наоружања СР Југославије и њених непосредних суседа може довести до почетног утиска да не постоје значајније диспропорције, па ни разлози за претерану забринутост. Чињеница је, наиме, да се садашњи однос оружаних снага СР Југославије и суседних земаља креће у сразмери од најнеповољнијих 1:2 (према Румунији), преко 2:1 (према Мађарској и Хрватској) до најповољнијих 11:1 (према Македонији).⁴⁵ Такође, треба узимати у обзир чињеницу да су Споразумом о подрегионалној контроли наоружања, потписаним у Фиренци 14. јуна 1996, а комплетираним и верификованим у Бечу у јесен исте године, постављени квантитативни лимити оружаних снага и наоружања СР Југославије, Хрватске и Босне и Херцеговине у сразмери 5:2:2,⁴⁶ који ће у целини бити реализован до краја октобра 1998. године. Поређењем података о ограничењима наметнутим тим споразумом и показатељима о лимитима оружаних снага и наоружања код осталих непосредних суседа СР Југославије⁴⁷ потврђује се почетни утисак о релативно повољном односу војних потенцијала СР Југославије према суседним државама. Невоља је, међутим, у томе што споразумом из Фиренце, па ни ранијим Општим споразумом о конвенционалном наоружању у Европи,⁴⁸ нису постављена

⁴⁵ Садашња бројна величина Војске Југославије (113.900 људи) према величини суседних земаља следећа је: Румунија – 228.440, Бугарска – 103.500, Мађарска 64.300, Албанија – 54.000, Хрватска – 64.700, Босна и Херцеговина (Муслиманско-хрватска федерација) – 142.000, и Македонија – 10.400 људи (извор: „The Military Balance“, 1996/97, р. 77–103).

⁴⁶ Лимити за основне врсте наоружања утврђени су према следећем: СР Југославија – 1.025 тенкова, 850 оклопних борбених возила, 3.750 артиљеријских оруђа, 155 борбених авиона и 53 јуришна хеликоптера; Хрватска – 410 тенкова, 340 оклопних борбених возила, 1.500 артиљеријских оруђа, 62 борбена авиона и 21 јуришни хеликоптер; Босна и Херцеговина има одобрене исте количине наоружања, с тим што се две трећине утврђених лимита односе на Федерацију БиХ (на пример, 273 од укупно 410 тенкова итд.), и трећина на Републику Српску (на пример, 137 од 410 тенкова итд.).

⁴⁷ Видети: „The Military Balance“, исто, р. 316.

⁴⁸ Мисли се на споразум о ограничењу конвенционалног наоружања од Атлантика до Урала, који су 1991. године у Паризу потписале чланице НАТО-а и источноевропске државе, некадашње чланице Варшавског уговора. Опширније: „The Military Balance“, 1991–1992, р. р. 229–234.

одговарајућа квалитативна ограничења наоружања, што чак и у оквиру квантитативних лимита, оставља могућност за надметање и стицање квалитативних војних предности. Са тог становишта, непосредни суседи СР Југославије су у неупоредиво повољнијем положају већ због чињенице да су те државе (изузев Хрватске и Босне и Херцеговине) чланице споразума „Партнерство за мир“ и претенденти на чланство у НАТО-у, а да је у Хрватској и Муслиманско-хрватској Федерацији већ инсталиран део логистичке инфраструктуре НАТО-а и да се остварује „амерички програм“ испоруке оружја и обуке њихових оружаних снага. Ако се, уз то, зна да су нека од најозбиљнијих потенцијалних жаришта сукоба у том региону везана управо за односе СР Југославије са тим „новим“ суседима, сасвим је јасно да се опасности од угрожавања безбедности СР Југославије са те стране мора посветити посебна пажња.

Напокон, дуготрајна криза, оружани сукоби на простору претходне Југославије, а нарочито санкције Савета безбедности УН, покидали су традиционалне економске везе СР Југославије са њеним најзначајнијим спољним економским партнерима, онемогућили или ограничили њено присуство на светском тржишту и истрошили њене привредне ресурсе у размерама које ће дугорочно оптерећивати њен међународни економски положај и ограничавати могућност за њен бржи унутрашњи развој. Уз то, СР Југославија је принуђена да, све до уклањања „спољњег зида“ санкција, привредну обнову, процес економске трансформације и релативно високу буџетску потрошњу, па и издржавање око 700.000 избеглица, финансира готово искључиво из сопствених реалних извора, односно без значајније међународне помоћи. С обзиром на то могућности за развој, опремање и модернизацију наоружања Војске Југославије изгледају крајње ограничене, што СР Југославију, у односу на суседне државе, за дуже време чини војно-политички инфериорном.

Такав утисак, ипак, делимично ублажава чињеница да је по површини СР Југославија једна од већих држава у региону Балкана и Југоисточне Европе, да заузима централни део најкраћих транзитних коридора који повезују Западну и Централну Европу са Блиским истоком и Источну Европу са средњим делом Медитерана. Такође, чињеница је да је СР Југославија заштитила своју територију од ширења ратних конфликта из непосредног суседства, очувала неопштећен значајан део привредних потенцијала претходне Југославије и задржала респективне оружане снаге. Све то, уз њену потврђену чврсту приврженост имплементацији Дејтонског мировног споразума и њену отвореност према иницијативама и већ покренутим процесима регионалне сарадње, афирмише позицију СР Југославије као неспорног, ефективног чиниоца равнотеже у региону југоисточне Европе и ствара предуслове за, барем делимично, неутралисање утицаја негативних чинилаца на њен војно-политички положај.

Одмеравање и поређење специфичног значаја, степена и интензитета утицаја негативних и позитивних чинилаца војно-политичког положаја СР Југославије намеће снажан утисак да ће се у релативно дужем

временском раздобљу задржати веома озбиљни потенцијални извори угрожавања њене безбедности. Да су ти извори опасности бројни и разноврсни⁴⁹ само је делимично тачно, будући да су већ јасно препознатљиви и значајно редуковани, мада тиме степен угрожености безбедности СР Југославије није ублажен. Намеће и питање може ли се, у вези с тим, сматрати основаним схватање према којем опасност по безбедност СР Југославије потиче „првенствено од сукоба и супротстављености интереса неких великих и регионалних сила у њиховој борби за прерасподелу и стицање интересних сфера и зона доминације на Балкану и Медитерану“.⁵⁰ Наиме, многе чињенице упућују на то да је овај регион у целини већ промовисан у ексклузивну интересну сферу САД, у којој ће оне вероватно и допуштати, донекле, имплементацију интереса и утицаја неких европских (на пример, Немачка и Италија) или регионалних сила (на пример, Турска), али се не види како и ко би могао САД да натера на поделу или на одрицање од ексклузивног утицаја и доминације у овом делу света.

Не могу се, свакако, занемарити оцене да одређене опасности по безбедност СР Југославије потичу „од територијалних претензија неких суседних држава и њиховог подстицања од стране великих и регионалних сила...“⁵¹ Наравно, то не значи да је, с обзиром на постојање таквих територијалних аспирација неких суседа према СР Југославији, па и на неке изразите слабости њеног војно-политичког положаја, сасвим реално предвиђање напрасног оживљавања таквих аспирација и аутономног, појединачног покушаја неке од суседних земаља да те аспирације оствари или да за такву врсту подухвата добије „бланко“ подршку великих или регионалних сила управо из наведених разлога. Међутим, опасности од „евентуалних међудржавних и грађанских ратова и других оружаних конфликта у суседству и иностраних војних интервенција у њима и могућности њиховог ширења на територију СР Југославије“,⁵² а преко тога и могућих територијалних прекрајања, изгледају вероватније, чак и кад се посматрају са становишта глобалних интереса САД и „промоције“ нове улоге НАТО-а у овом региону и систему безбедности Европе. Наиме, одржавање „зоне контролисане нестабилности“ у региону југоисточне Европе свакако претпоставља неизбежну интернационализацију и локализацију сваког оружаног конфликта (међудржавни или унутрашњи, грађански), али је, при томе, такође сасвим извесно да ће димензије таквог конфликта, меру интернационализације и границе његове локализације значајно одређивати управо најмоћнија светска велесила. Догађаји у Албанији од фебруара до маја 1997. довољно су индикативни,⁵³ мада су и даље остали нејасни сви

⁴⁹ М. Зорић, *О стратегији националне одбране*, „Војно дело“, бр. 4-5, 1996, стр. 91.

⁵⁰ Исто, стр. 91.

⁵¹ Исто.

⁵² Исто.

⁵³ Мисли се на спонтану оружану побуну знатног дела становништва у градовима и на југу Албаније, изазвану распадом тзв. Пирамидалне шеме

„улози“ и интереси неких најутицајнијих светских сила за територију те земље и њено ближе и шире суседство.

Не може се, наиме, искључити могућност избијања спонтаног или изазваног новог ратног сукоба на територији Уније Босне и Херцеговине, који би испровоцирала нека од сукобљених страна непосредно након повлачења Међународних стабилизационих снага (СФОР), или саме САД, уколико би одустале од Дејтонског концепта формалне поделе и приклониле се концепту фактичке поделе Босне и Херцеговине. Не може се, такође, искључити могућност избијања неке нове социјално-политичке „експлозије“ у Албанији, или неизазване или испровоциране оружане побуне Албанаца у Македонији. У сваком од тих хипотетичких случајева предвиђање „увлачења“ СР Југославије, односно „преливање“ неких од тих могућих оружаних конфликта на њену територију изгледа веома реално помоћу већ тестиране рецептуре која свакако претпоставља интернационализацију таквог конфликта, вишестрану идентификацију и дистрибуцију кривице за тај конфликт независно од њихове стварне инволвираности и обавезну интервенцију у виду наметања или стабилизације мира под међународним легитимитетом.

Реално, највеће су опасности по безбедност СР Југославије од перманентног стимулисања и одржавања стања опште унутрашње нестабилности земље, односно од подржавања унутрашњих политичких антагонизама и криза, гушења и разарања економских ресурса, дегенерисања друштвене стратификације и заоштравања социјалних напетости и подстицања сепаратистичких тежњи (пре свега, албанске мањине на Косову и Метохији), све до дискредитовања и затирања српског историјског, културног и етничког идентитета. Сасвим је сигурно да ће се тај основни извор опасности по безбедност СР Југославије потхрањивати пре свега изнутра, односно с ослонцем на спонтано већ зачете процесе социјалног незадовољства и политичких напетости, ради њиховог прерастања у неке од добро познатих облика унутрашње дестабилизације и угрожавања безбедности земље.⁵⁴ Тек *post festum* могу се очекивати интернационализација кризе и дозирање различитих облика спољњег угрожавања безбедности СР Југославије, почев од оних политички и етички безазленијих, па до мање „прозаичних“ и најсуровијих,⁵⁵ а тек у самој завршници „сценарија“ може уследити и међународноправно

штедње, у којој су многи албански грађани остали без својих девизних улога и уштеђевина (процењује се сума већа од милијарде америчких долара), која је, уз политички притисак САД и посредовање Европске уније и ОЕБС-а, довела до пада владе и одлуке компромитованог председника Салија Берише о расписивању ванредних парламентарних избора за крај јуна 1997. године.

⁵⁴ Опширније: М. Зорић, *О стратегији националне одбране*, стр. 92.

⁵⁵ У групу политички и етички безазленијих притисака спадају политичко-дипломатски притисци (протестне ноте, опозив амбасадора итд.), и посредовање и пружање „добрих услуга“, у групу мање „прозаичних“ – информативна блокада, психолошко-пропагандни и медијски рат, спољње арбитраже итд., а у групу најсуровијих – санкције, економска блокада и отворена помоћ снагама унутрашње деструкције.

легализована војна интервенција мултинационалних снага, под патрона-
том УН или ОЕБС-а, у мисији „наметања“ (стварања) мира.⁵⁶

Мало је вероватно (готово искључиво) да ће се спољни интервени-
јенти упустити у „предузимање отворене оружане агресије, погранич-
них сукоба, ескалације оружаних провокација и класичне војне интер-
венције“.⁵⁷ Прибегавање таквим облицима угрожавања безбедности СР
Југославије значило би за сваког потенцијалног интервенијента (агресо-
ра), пре свега, осим великих и неизвесних ризика од непотребног и
дуготрајног исцрпљивања, трошење својих материјалних и људских
ресурса и несразмерне губитке у односу на циљеве које би њима настојао
да оствари. Осим тога, међународноправно легализовање интервенција,
за разлику од класичне војне интервенције, обезбеђује спољњем интер-
венијенту неупоредиво повољније могућности за манипулисање домаћим
и светским јавним мњењем, за неутралисање, па и рационализацију
евентуалних контрапродуктивних последица таквог облика интервени-
сања. И коначно, спољни интервенијент може да буде у предности већ
и због тога што реално може да одустане од прибегавања и таквом
облику (међународно легитимни) интервенције уколико се претходно
примењени, спољни облици угрожавања безбедности СР Југославије
покажу као делотворни, односно уколико помоћу њих успе да оствари
постављене циљеве интервенисања. А, када је реч о тим циљевима
угрожавања безбедности СР Југославије, са или без међународно лега-
лизоване интервенције, сасвим је извесно да се они могу свести на: 1)
подршку унутрашњим снагама политичке или социјалне деструкције и
устоличење послушничког, марионетског режима власти, и 2) провоци-
рање оружане побуне или међунационалних оружаних сукоба на делу
(деловима) територије СР Југославије и сецесију тог дела (тих делова)
територије. У вези с тим, намеће се питање како и чиме, у односу на
такве циљеве, заштитити безбедност СР Југославије, односно како
бранити земљу.

О основним државним интересима, циљевима и функцијама одбране

Реалне и јасне анализе и оцене основних обележја глобалног
међународног и ужег, регионалног окружења, али и што реалније
предвиђање праваца и карактера промена у окружењу СР Југославије
свакако су услов *sine qua non* (без кога се не може) утврђивања њених
основних државних интереса. Те интересе могуће је дефинисати и на
основу другачијег приступа, односно с ослонцем на традиционално-мит-
ске, идеолошке или вредносне разлоге и критеријуме. У том случају,
по правилу, неизбежан је сукоб између тако утврђених интереса и

⁵⁶ О битним разликама између „мисије УН за одржавање мира“ и „мисије за
наметање мира“ видети: М. Опаџић, *Педесет година УН – изневерена очеки-
вања*, „Војно дело“, бр. 4–5, 1995, стр. 47–53.

⁵⁷ М. Зорић, *исто*, стр. 91 и 92.

спољних услова (окружења) у којима они треба да се остварују, наравно на штету самих интереса.

То не значи да је приликом утврђивања државних, односно националних интереса апсолутно нужно и објективно могуће избећи идеолошку или вредносну конотацију интереса, или да су тако дефинисани интереси неоствариви. Одређена идеолошка или вредносна конотација државних интереса не мора да буде сметња уколико је иста или комплементарна с доминантним системом идеја и вредности у међународној заједници. Значајно је, међутим, да интереси држава кореспондирају с објективним историјским наслеђем и савременим цивилизацијским процесима, који управо неки систем идеја и вредности чине доминантним, а друге маргиналним или непромењивим. Шта више, остваривост државних интереса може се мерити и проверавати посредством циљева који се из њих изводе и изричито дефинишу, а на основу реалне процене средстава и инструмената којима држава располаже или их може прибавити.

Ако се тако приступи утврђивању основних интереса СР Југославије, они се могу идентификовати на најопштији начин као: 1) очување међународног мира и универзалне безбедности; 2) демократизација и општи просперитет свих народа и држава; 3) свестрана и равноправна сарадња и пријатељски односи са свим народима и државама, и 4) опстанак и развој СР Југославије као интегралног дела савремене међународне заједнице. Остваривању тако утврђених интереса СР Југославија објективно може да допринесе само онолико колико то омогућавају њени економски, политички, демографски и други ресурси којима располаже и њен реалан геополитички међународни положај. У вези с тим, СР Југославија мора да има и много прецизније дефинисане државне (националне) циљеве који су реално оствариви, односно компатибилни, не само њеној укупној расположивој моћи него и свим важним обележјима и ограничењима њеног ужег и ширег спољњег окружења. Мада су у официјелним документима и код носилаца државне политике честе различите класификације циљева (основни, дугорочни, стратешки, ургентни итд.), несумњиво је да се по карактеру и значају издвајају циљеви који се официјелно квалификују као стратешки циљеви СР Југославије, а дефинишу као: 1) интеграција земље у међународну заједницу и реафирмација њеног државног легалитета; 2) привредни опоравак, стабилизација економских и финансијских токова, контролисање инфлације, развој и друштвени напредак; 3) изградња ефикасног, тржишно оријентисаног привредног система, с прецизно утврђеним економским функцијама државе, и 4) изградња СР Југославије као модерне, демократске, правне и социјалне државе, односно друштва слободних грађана.⁵⁸ Неспорно је, такође, да оквири и могућности за остваривање тако дефинисаних државних циљева СР Југославије готово

⁵⁸ *Савезна влада у функцији мира, стабилности и развоја*, Генерални секретаријат Савезне владе, Београд, 1996.

пресудно одређују интензитет и степен интеграције СР Југославије у међународну заједницу и реафирмисање њеног државног легалитета. То, заправо, значи да су основни предуслови за остварење државних циљева СР Југославије у њеним односима са спољним окружењем, а главна и приоритетна (свакако не и једина) средства у домену њеног спољнополитичког деловања.

Уважавајући разлоге и начин на који те спољнополитичке приоритете СР Југославије дефинише један еминентни југословенски теоретичар,⁵⁹ чини се да они не би изгубили ништа од свог идентитета ако би се дефинисали на следећи начин: а) спречавање избијања или обнове оружаних сукоба на својој територији и простору непосредног суседства; б) повратак, односно укључивање СР Југославије у „велику породицу“ владиних међународних и регионалних организација⁶⁰ на основу признавања међународноправног континуитета са претходном Југославијом,⁶¹ в) потпуна нормализација и развој билатералних и мултилатералних односа⁶² са „новим“ и „старим“ суседима, и г) нормализација и развој билатералних односа СР Југославије са моћним светским и утицајним регионалним силама. Тако дефинисаним спољнополитичким приоритетима СР Југославије нема шта да се одузме, па готово да нема шта битно ни да се дода, можда, *интерес СР Југославије да успоставља и развија специјалне билатералне односе са Републиком Српском* у оквиру Уније Босне и Херцеговине, који се у наведеној класификацији спољнополитичких приоритета може сматрати и саставним делом четвртог (по редоследу) приоритета, а за СР Југославију има далекосежан и дугорочан значај.⁶³

Што се тиче могућности остваривања утврђених спољнополитичких циљева (тј. приоритета) сигурно је да су нормализација и развој односа са моћним светским и утицајним регионалним силама приоритет СР

⁵⁹ Опширније: П. Симић, *Спољна политика СР Југославије: континуитет и промене*, исто, стр. 11–13.

⁶⁰ Мисли се на поновно, пуноправно укључивање СР Југославије у чланство Уједињених нација, Организације за европску безбедност и сарадњу (ОЕБС), Светску банку, Међународни монетарни фонд, Светску трговинску организацију и многе друге специјализоване међународне агенције, али и на приближавање и успостављање интеграционих веза са Европским саветом и Европском унијом.

⁶¹ Инсистирање и истрајавање СР Југославије на међународноправном континуитету са претходном Југославијом је основано јер се заснива на чврстим историјским разлозима (Србија и Црна Гора су једине од република претходне Југославије које су своју државност од 1878. унеле у прву краљевину Југославије и у ФНР Југославију), али и правним разлозима (насилна сецесија свих осталих република претходне Југославије).

⁶² Мисли се на сарадњу у оквиру Балканске конференције држава и већ промовисани амерички концепт субрегионалне сарадње – SECI.

⁶³ Таково значење тзв. специјалних паралелних веза СР Југославије са Републиком Српском произилази не само из историјских, етничких (ради се о истом, српском народу) и економских, него и војно-политичких и војностратешких разлога (заједничка „мека“ граница, поуздано савезништво, респективне оружане снаге Републике Српске итд.). Таква врста односа је, иначе, међународноправно санкционирана Дејтонским мировним споразумом, а озакоњена Споразумом између Владе СР Југославије и Владе Републике Српске од 28. фебруара 1997. године.

Југославије за који су везана највећа противуречја и неизвесности. Прво, основно противуречје и неизвесност произилазе из њиховог различитог и амбивалентног односа према југословенској кризи и СР Југославији и периоду сецесије и међунационалних оружаних сукоба на простору претходне Југославије, а јављају се као реална лимитирајућа околност нормализације и развоја билатералних односа (карактер, темпо и ширина) са сваком том силом појединачно. Друго, можда највеће противуречје и неизвесност произилазе из објективних разлика у глобалним интересима и циљевима тих најутицајнијих сила, њихове објективне, противуречне међународне позиције⁶⁴ и њиховог различитог приступа нормализацији и развоју билатералних односа са СР Југославијом.⁶⁵ Извесно је, међутим, да ће, без обзира на ове разлике међу њима, развој билатералних односа са најутицајнијим силама бити одређен степеном конвергенције других спољнополитичких приоритета и државних циљева СР Југославије, глобалним интересима тих сила и њиховим међусобним односима, па није реално очекивати неке радикалније наступе или „захтеве“ (у позитивном или негативном смислу) појединих сила према СР Југославији. Коначно, треће противуречје и неизвесност процеса развоја односа СР Југославије са најутицајнијим светским силама произилазе из огромне несразмере између значаја тих односа за СР Југославију који им придају поједине од тих сила и њихове различите реалне моћи да значајно утичу на профилисање тих односа и обликовање геополитичке и међународне позиције СР Југославије. У вези с тим, сасвим је неспорно да нормализација и развој односа СР Југославије са најмоћнијом светском велесилом – САД, у поређењу са другим утицајним силама, имају највећи значај, да тим односима САД, за разлику од других сила, придају знатно мањи значај,⁶⁶ а да ће, коначно, у односу на све остале силе, САД задржати трајно преимућство и пресудан утицај на остваривање тог, али и свих других спољнополитич-

⁶⁴ Чињеница је, наиме, да су све најутицајније силе (САД, Русија, Кина, Велика Британија, Француска), осим Немачке, сталне чланице Савета безбедности УН, да су све оне, изузев Кине, чланице тзв. Међународне контакт-групе за решавање југословенске кризе, па су, на основу тога, објективно упућене да своје засебне интересе развоја односа са СР Југославијом прилагођавају (или усаглашавају) и подређују потребама одржавања стабилног међународног глобалног партнерства.

⁶⁵ За разлику од Русије и Кине, које континуирано инсистирају на објективној, безусловној и принципијелној нормализацији и развоју односа са СР Југославијом, остале снаге, а најизразитије САД, условљавају нормализацију и развој односа са СР Југославијом остваривањем својих глобалних интереса у региону југоисточне Европе, односно испуњавањем одређених захтева (у погледу демократизације, поштовања људских права, слободе медија, решавања проблема Косова, сарадње са Хашким трибуналом итд.).

⁶⁶ У вези с тим, свакако треба узимати у обзир чињеницу да су Русија и Немачка, у релативно дугом временском рездобљу, заузимале прва два места на листи економских партнера претходне Југославије, да је заинтересованост тих сила, али и Кине, Велике Британије и Француске за нормализацију односа и развој економских веза са СР Југославијом већа од интереса САД не само због традиционалних разлога већ и због блискости и комплементарности привредних структура.

ких приоритета и циљева СР Југославије и на обликовање њеног укупног међународног положаја.

Највеће забуне и доктринарна размимоилажења настају када се државни или спољнополитички циљеви СР Југославије поистовећују са циљевима одбране, односно када се одбрани (као једној од основних делатности државе или као систему) приписују својства и функције које објективно не може да има. Отуда је прецизно дефинисање и диференцирање државних и спољнополитичких циљева и избегавање свих вредносних или емоцијама „импрегнираних“ квалификација један од нужних методолошких захтева (мада не и једини) приликом утврђивања реалних политичких циљева одбране, који, и поред тога, могу да изазивају размимоилажења и оспоравања. Полазећи управо од јасно разграничених државних и спољнополитичких циљева СР Југославије, политичке циљеве одбране земље могуће је условно свести на три основна циља: 1) заштита политичке независности и суверенитета земље; 2) очување територијалне целокупности (интегритета) земље, и 3) спречавање насилне промене уставног поретка земље масовном и организованом унутрашњом оружаном побуном или спољном војном интервенцијом. Сумње и оспоравања се, међутим, не могу избећи ни у вези с таквом класификацијом основних циљева одбране уколико се у њиховом тумачењу не уважава и још један, можда и значајнији методолошки захтев. Реч је, заправо, о томе да се и при тумачењу тако дефинисаних циљева одбране СР Југославије мора избећи стање опсесивне опседнутости (свести) о драстичној угрожености земље свиме што је окружује и што се у њој збива, или фетишизација одбране у неким научним круговима, при чему се тако дефинисани циљеви одбране тумаче само и искључиво као одбрамбени и тиме се, у потпуности и имплиците, одриче свака сврсисходност и делотворност спољне политике, привреде, информативно-пропагандне и других основних делатности државе. У вези с тим, промишљање о стварним функцијама одбране у савременим цивилизацијским условима незаобилазан је интерес и изазов за озбиљне научне подухвате у тој области.

Међу могућим, бројним класификацијама основних функција одбране⁶⁷ издваја се једна која је теоријски и методолошки веома инспиративна и провокативна управо због тога што може (али не мора нужно) да сугерише или побуђује схватање да само и једино одбраном, као посебном делатношћу државе, СР Југославија може да штити и одбрани своје виталне интересе и вредности. У случају класификације, већ у самом методолошком приступу који јој претходи, диференцира се одбрана као јединствена друштвена делатност и функција државе на више основних врста одбране, на: 1) војну одбрану, 2) цивилну одбрану,

⁶⁷ Код већине тих класификација јављају се барем две основне функције одбране – „одвраћање од агресије“ и „способност вођења дуготрајног рата“, које за њихове ауторе нису спорне, али се аутори разилазе у идентификацији и дефинисању других основних функција, при чему их често изједначавају са стратегијским војним циљевима (опширније: Р. Радиновић, *О „новом светском поретку“ и политици одбране Савезне Републике Југославије*, исто, стр. 16–17.

3) економску одбрану, 4) психолошку одбрану.⁶⁸ Неопходно је, међутим да свакој класификацији, односно диференцијацији различитих врста одбране претходи дефинисање општег појма који се класификује (одбрана) и прецизирање критеријума класификације и аргумената који је чине оправданом, што је иначе нужан методолошки захтев таквог поступка. Могуће је, међутим, да се разликовање различитих врста одбране ослања на доктринарна и емпиријска искуства неких других савремених држава,⁶⁹ па да се, према аналогiji, сматра сасвим примереним и доктринарном моделу одбране СР Југославије. И такав приступ, наравно, упућује на питање да ли за разлику од искуства неких, по правилу високоразвијених држава, искуства, а нарочито објективна међународна позиција и реалне могућности СР Југославије, подастиру довољно чврсте аргументе којима би се могло оправдати такво поливалентно диференцирање и обликовање одбране.

Ако би се прихватила претпоставка да је класификовање одбране СР Југославије на више врста одбране доктринарно одрживо и практично потребно, тада је, према било којем критеријуму, неспорно да се, осим функције „вођења одбрамбеног рата“, функције војне одбране (на пример, „одвраћање спољне оружане агресије и спречавање рата“, „спречавање и елиминисање ванредног стања...“) не могу идентификовати само и искључиво као функције те врсте одбране. Уколико је, на пример, реч о критеријуму „обима и интензитета ангажовања Војске у односу на остале снаге (субјекте) и друге основне делатности државе“ (као што су, на пример, спољнополитичка делатност, економска делатност, одржавање унутрашњег реда итд.), остале функције се могу приписати „војној одбрани“ једнако као и неким другим врстама одбране. Ако је, пак, реч о критеријуму „ескалације (градирања) и реалног значаја функције са становишта остваривања циљева одбране“, тада једној од могућих основних функција („ангажовању Војске у мировним операцијама УН“) готово и не би било места међу функцијама војне одбране, нити би било основано да се друге основне функције (изузимајући, наравно, „вођење одбрамбеног рата“) дефинишу само као функција војне одбране, а не и као (и чак превасходно) функције других редовних делатности државе у миру.

Наведена класификација различитих врста одбране остаје на трагу таквог начина промишљања, будући да се, приликом објашњења средстава и начина остваривања прве од основних функција војне одбране („одвраћање спољне агресије и спречавање рата“) помало стидљиво, али довољно јасно, признаје да сукоб (мисли се на „преношење сукоба из суседства на простор СР Југославије“) треба решити првенствено

⁶⁸ М. Зорић, *О стратегији националне одбране*, исто, стр. 98–111.

⁶⁹ На пример, систем тзв. тоталне одбране Шведске чине све врсте одбране које наводи и М. Зорић у својој класификацији. Системе националне одбране Швајцарске и Француске творе војна, цивилна и привредна одбрана, а систем одбране Немачке само војна и цивилна одбрана (опширније: Р. Јовић *Развој концепције и организације цивилне одбране код нас и у свету*, „Војно дело“, бр. 4–5, 1995, стр. 99–104).

дипломатским и политичким, а само посредно и делимично војним средствима и поступцима.⁷⁰ Управо се и једино у таквом поимању објективних могућности одвраћања од спољњег угрожавања малих земаља крије прави одговор на питање како и чиме, пре свега, одвраћати потенцијалне противнике од оружане агресије на СР Југославију или од преношења сукоба на њену територију у условима међународног окружења у којима се реално налази. Наиме, нека савремена искуства већ показују да за угрожавање виталних интереса и вредности СР Југославије потенцијалном противнику и није неопходно да прибегава оружаној агресији, ако своје стратегијске, политичке циљеве (условно их можемо назвати и „ратним“) може остварити комбиновањем других, мање или више радикалних средстава и поступака (као што су информативно-пропагандни рат, интернационализација унутрашње оружане пубуне или сецесионистичких аката, економске санкције, тотална блокада итд.). Зар то не упућује на закључак да се приоритетни и подједнако делотворни чиниоци „одвраћања од агресије и спречавање рата“ налазе у политичко-дипломатској, економско-социјалној, информативно-пропагандној и другим редовним делатностима државе већ у време мира, а да се тзв. војна одбрана, тачније Војска и други делови оружане силе Југославије, појављује као стални, упоредни и непосредно најпоузданији чинилац одвраћања од агресије?

На сличан закључак упућује и анализа друге основне функције, „војне одбране“, из наведене класификације различитих врста одбране, која се идентификује као „спречавање и елиминисање ванредног стања, односно спречавање и сузбијање унутрашњих побуна, тероризма и субверзије против наше државе и политичког система“.⁷¹ Уколико се подразумева да ванредно стање може наступити (тачније – може бити проглашено) не само због унутрашњих оружаних побуна, тероризма и субверзије већ и због настајања неких других, већих поремећаја, опасности и масовних несрећа,⁷² и признаје да та функција садржи две различите, али непосредно зависне и комплементарне компоненте,⁷³ сасвим је сигурно да су најпоузданија и најделотворнија средства за спречавање и сузбијање унутрашњих оружаних побуна, тероризма и свих других унутрашњих облика угрожавања безбедности земље снажан економски просперитет, национална слога, општедруштвени консензус

⁷⁰ Опширније: М. Зорић, *О стратегији националне одбране*, исто, стр. 99.

⁷¹ Исто, стр. 101.

⁷² „Ванредно стање“ је много шири појам од појмова „унутрашње оружане пубуне, тероризма и субверзија“ (значи, није реч о синонимима), и оно се, као уставно-правна категорија, може односити на те појмове, али и, на пример, на стање елементарних непогода великих размера (земљотреси, велике поплаве) и већих техничко-технолошких акцидената и катастрофа.

⁷³ Реч је, наиме, о томе да се, употребом различитих средстава и поступака, та функција остварује кроз две различите и међусобно комплементарне фазе: прву, која се односи на спречавање (узрока и услова) избијања унутрашњих оружаних побуна, настајања и ескалације тероризма и субверзивних аката, и другу, која подразумева елиминисање, односно ликвидацију стања оружане пубуне, тероризма и субверзија организованих и масовних размера које је већ наступило.

о виталним интересима и циљевима државе и социјална стабилност друштва. У вези с тим, тачно је да су посебно значајне „правилне процене ситуације у земљи и међународном окружењу и превентивне политичке, безбедносне, економске, правне и информативно-пропагандне мере и акције“.⁷⁴ Такође, неспорно је да је „ангажовање Војске у борби против побуњеништва крајње средство“,⁷⁵ односно да је употреба Војске у гушењу унутрашње оружане побуне основана и рационална само уколико се поуздано процени (*a priori*) да примена других мера и акција (укључујући и употребу снага МУП-а) неће бити довољно ефикасна, или се примена тих других мера и акција није показала (*a posteriori*) као делотворна. Ако је све то тачно, односно ако релативно верно одражава стварну ситуацију и изазове пред којим се СР Југославија може наћи, сасвим је јасно да и функција „спречавања и сузбијања унутрашњих оружаних побуна, тероризма и субверзија“ није само, па ни превасходно, функција „војне одбране“ већ и других „врста одбране“, тачније – одржавања унутрашњег реда, правосуђа, економског развоја, социјалне политике и других делатности државе.

Разлози и аргументи којима се доказује да функције „одвраћања од агресије и спречавање рата“ и „спречавања и сузбијања унутрашњих оружаних побуна, тероризма и субверзија“ не припадају само, па ни превасходно, „војној одбрани“ не користе се као повод и основа за идентификацију више различитих врста одбране. Логична консеквенција таквог начина промишљања о функцијама одбране сводила би се, наиме, на претенциозну и неодрживу тврдњу да се, поред „војне“, „цивилне“, „економске“ и „психолошке“ одбране, са једнаком аргументацијом могу идентификовати и „политичко-дипломатска“, „културна“, па и неке друге врсте одбране, иманентне друштвеној, односно државној делатности у којој се остварују. Очигледно, тим се путем стиже до крајњег апсурда и, свакако, немоћи да се објасни и схвати положај и улога појединих елемената, односно државних делатности у одбрани, па и систем одбране земље у целини.

Схватање да се неке основне функције одбране остварују у економској, спољнополитичкој, информативно-пропагандној и другим делатностима државе нипошто не може да значи да те делатности (у миру или у рату, свеједно) престају да буду то што јесу и да постају „економска“, „спољнополитичка“, „информативно-пропагандна“ или нека друга врста одбране. Тиме што се у тим другим делатностима државе мање или више, обављају послови значајни за одбрану земље, односно остварују неке од функција одбране, саме те делатности не губе ништа од свог идентитета, нити престаје потреба државе да, у свим условима (па и ратним), обезбеђује њихово целовито обављање. Свим оним пословима, мерама, акцијама, па и аспектима задатака из свог делокруга, којима остварују неке од функција одбране или функције значајне

⁷⁴ М. Зорић, *О стратегији националне одбране*, исто, стр. 101.

⁷⁵ Исто, стр. 102.

за одбрану, те друге основне делатности државе постају саставни део интегралног система безбедности и одбране земље, не губећи при томе свој прави идентитет. Не тако далека историјска, па и најсвежија искуства и поуке упућују на то да СР Југославија, суочена и са најтежим ратним искушењима, мора и може да обезбеди делотворно, упоредно и комплементарно функционисање одбране и свих других основних делатности државе. Једино тако она може успешно да брани и заштити своје виталне вредности, али и да много безболније настави живот у миру.